

p. 211), i fins a Ribagorça: «fumava un puro *aixinas*» ('tan gros com això' Lasquarri, 1957).

En la forma bàsica, *així* és el mot que he sentit fins al límit NE de la llengua: en el Conflent, justament el nostre mot forma part dels criteris fronterers enfront de la llengua d'oc: ja a Vingrau (Corberes) diuen *itál* per 'així', *atal* a l'Aude i Arieja, *atáu* en el Coserans i des del poble més alt de la Vall d'Aran; però ja no en el Capcir (*així* Els Angles, 1960).

Peculiar de les Illes és l'ús de *així mateix* amb el valor de 'no obstant, tanmateix'; gens recomanable, i francament dolent en literatura, puix que introdueix una deplorable confusió en l'ús de termes de la llengua comuna, necessaris en l'ús escrit, com són aquest i *tanmateix*. Però realment usual. «Hi ha poca aigo, però la font raja *així mateix*», Orient (1963, matís tirant cap a 'al capdavant, fr. *après tout*'); molt a Eivissa 'així com així' St. Miquel de Balansat; sovint reduït, parlant, a *aixitès*, StVicent de sa Cala (1963). A Menorca alterat vulgarment: «a sun pare no 'l veren més ni viu ni mort; *si-mateix* van reparar que fea cara de moro i que li faltava una orea. era *xuroy*», Camps Merc. (*Folk Men* II, 81).

No ens caldrà entretenir-nos gaire en les formes balears formades amb l'addició de *su-* < *SUS*: car les passarem en aquest article, i ja van ser molt estudiades per Spitzer, *Abhlg u Mj Hamburg* IV, 25; Tallgren, *Glanures* IV, 96; cf. Schädcl, *Mundartl. aus Mall.*, 333; i per damunt de tots, Moll, *l c* La base de tot és *sus-així* amb la mateixa eliminació de *-s* (impulsada diàssimilatoriament) que en *suara* < *sus-ara*. Amb dilació de la palatalitat s'arriba a *aixuixí* «Diuen que sa pena mata, / i jo no ho dic *axuxí*: / que si sa pena mata, / ja m'hauria mort a mi», cobra men (Camps Merc., *Folk* I, 92). D'altra banda *assetsuaixí* < *a ses suaxí*, amb l'article plural, i el canvi sobretot balear *s + s* > *ts* (com en *jatsia*, *etsecanar*), cf. *LleuresC*, 210, 265. Tant aquesta com aquella forma, sovint s'usen com a disjuntiva alternant: *assetsuaixí* --- 'adés --- adés' (Moll, *BDLC* XIV, 76); «Ella tan fresca se posà damunt un foc: es boc començà a córrer, i *aixuixí* anava p'es camí, *aixuixí* per defora», Arx. Lluís Salvador (*Rond*, p. 151).

CPR: *Enaixí*: és com convé grafiar la combinació *en + així*, que tan sovint es troba en la llengua medieval, enterament equivalent, pel sentit, al primitiu *així* Essent tan conegut bastaran pocs exs., car sovint alterna amb el seu primitiu, sense distinció perceptible: «*enassí* con tu ab dejunis as trebalat a tu, *així* és mester qu'él se trebal per so que sia salvat», *VidesR*, 6r2; «e *enaxí* guanyarà c milia besants», Lull, *Merav* (Ag. I, 16); «cascuna d'elles aprèn / davant lo mirall en casa / --- / guardant com los estarà, / *enaxí* lur cors girar, / e l labi d'amont levar; / e com pus les dents se poden / polidament ensenyar», desprosicat del *Ll. de les Dones* d'Eiximenis (*EntreDL* I, 180.56).

*Sicutera* (*AlcM*), imitació popular del *sicut erat in principio* de recitacions eclesiàstiques. *Sic* 'així', pres del ll. pels erudits, per assegurar que el ms. ho porta 'així, d'aquesta manera', 'no altrament'.

A dalt he resumit el meu judici sobre l'origen de l'element *ai-*, que afegint-se a *sic*, ha donat *així* Convé ara provar-ho i documentar-ho millor. Un punt hi ha evident, una vegada reconegut que la forma *així* que té el nostre mot en oc. ant. és la base fonètica de la nostra; i és que *així* és inseparable dels cat. ant. *aital* i *aitant*; o sigui que *així* està, respecte de *sí* i del seu ètimon ll. *sīc* 'així', en la mateixa relació que *aital* al costat de *tal*, i *aitant* al costat de *tant*, formes que totes són comunes del català i de la llengua d'oc. Mentre que *així* se separa del cast *así* i port *assim*, que no són més que lleugers duplicats de *sí*, als quals s'ha afegit una *a-*, tal com en *ayer*, *aprés*, *adoncs*, *apenas*, *atrás*, *abés*, *amidos* etc.

En canvi *així* (*així*) presenta aquest element *ai-* que té més relleu, i no és de gènesi evident. *Aital* i *aitant* són tan antics com *així/així*, car ja abunden en els trobadors més antics, i en català també es troben des del S. XIII: «*fasia aital matex*», *VidesR*, 176r1 (trad. *simulter* 516 37), «8 diners per cada morabatins, que di(s)ren a Poycerdà que *aitant* valia» c. 1240 (carta d'un noble cerdà al bisbe d'Urgell, PPujol, *DocVgUrg*, 146). Tan gran fou la força d'aquest *ai-*, que en llengua d'oc sobreixí, contagiant-se als mots pronominals afins: *així* 'ací', *aixó* 'açó', *aicest*, *aixel* etc.; i alguna d'aquestes formes s'estenia antigament fins als nostres Pirineus («tot *aixó* --- mal fait fo fait per R. de Monçor» Conca de Tremp, a. 1242, PPujol, *oc*, 850). D'altra banda, com que el dialecte gascò té, en aquest punt, la mateixa fonètica que el català, notem que en gascò central també *així* apareix ja d'antic en la forma catalana: *per així* «c'est ainsi que» en l'ègloga IV de Pei de Garròs, que la compongué el 1567 a Laitora del Gers (Ducamin, *Mél. Chabaneau*, 295, v. 77).

També hi ha afinitat amb les formes franceses, una mica més diferents i complicades. Però és clar que hi ha també un paralelisme amb els fr. ant. *issí* 'així', *ici* 'ací', *itel*, *icel*, *icest*, al costat dels quals hi ha *si*, *ci*, *tel*, *cel*, *cest*, en forma ben paralela a l'occitana. Només és que en francès apareix després, en el nostre adverbi, una variant *amsí*, que aviat se superposà a aquella i és la que ha quedat fixada en el fr. comú. L'explicació que d'aquest conjunt va intentar M-Lübke (*REW*, 7892) és clarament insostenible, ja pel tort que té de desestimar les formes cat i oc i el fr. ant. *issí*, i pendre com a base el fr. mod. *amsí*; de seguida ho vaig veure i aviat van sortir-li millors crítiques. Sortiria d'una combinació de ANQUE (> oc-cat. *anc*, it. *anche*), d'on *ainsí*, que en llengua d'oc es reduiria a *així* com *pensar* a *pessar*, *cònsol* a *còssol*: ja saltava a la vista que era fonètica impossible, puix que *ns* no es redueix a *ss* en català, ni un *-iss-* < *-ins-* no s'hauria pogut fondre en *ʃ* en cat. i gascò. Més greu encara el negar l'evidència de la unitat inèncara que formen *així* amb *aital*, *aitant*, i *issí* amb *itel*, *icel* etc.

En fi Rohlf's reprèn la qüestió en *Nph Mgn* XXII, 128-131: fent notar, de més a més, que la intervenció d'ANQUE també semànticament mancava de tota base, perquè aquest adverbi només a Itàlia té el sentit de 'també', i a França mai no fou més que temporal. En